हेतुकारणसंयुक्तैर्व्वाक्यैराश्वासयत् प्रभुः । समाश्वास्य च गान्धारीं धृतराष्ट्रञ्च माधवः ।
द्रौणिसङ्कल्पितं भावमवबुध्यत केशवः । ततस्त्वरित उत्थाय पादौ मूर्द्ध्ना प्रणम्य च ।
द्वैपायनस्य राजेन्द्र ततः कौरवमब्रवीत् । आपृच्छे त्वां कुरुश्रेष्ठ मा च शोके मनः कृथाः ।
द्रौणेः पापोऽस्त्यभिप्रायस्तेनास्मि सहसोत्थितः । पाण्डवानां वधे रात्रौ बुद्धिस्तेन प्रदर्शिता । २५७५
एतच्छ्रुत्वा तु वचनं गान्धार्य्या सहितोऽब्रवीत् । धृतराष्ट्रो महाबाहुः केशवं केशिसूदनं ।
शीघ्रं गच्छ महाबाहो पाण्डवान् परिपालय । भूयस्त्वया समेष्यामि क्षिप्रमेव जनार्द्दन ।
प्रायात्ततस्तु त्वरितो दारुकेण सहाच्युतः । वासुदेवे गते राजन् धृतराष्ट्रं जनेश्वरं ।
आश्वासयदमेयात्मा व्यासो लोकनमस्कृतः । वासुदेवोऽपि धर्म्मात्मा कृतकृत्यो जगाम ह ।
शिविरं हास्तिनपुरात् दिदृक्षुः पाण्डवान्नृप । आगम्य शिविरं रात्रौ सोऽभ्यगच्छत पाण्डवान् । २५८०
तच्च तेभ्यः समाख्याय सहितस्तैः समाहितः ।
इति श्रीमहाभारते शल्यपर्व्वणि गदायुद्धपर्व्वणि धृतराष्ट्रगान्धारीप्रबोधने चतुःषष्टोऽध्यायः ॥ ६४ ॥
॥ धृतराष्ट्र उवाच ॥ अधिष्ठितः पदा मूर्द्ध्नि भग्नसक्थो महीङ्गतः । शौटीर्य्यमानी पुत्रो मे किमभाषत सञ्जय ।
अत्यर्थकोपनो राजा जातवैरश्च पाण्डुषु । व्यसनं परमं प्राप्तः किमाह परमाहवे ।
॥ सञ्जय उवाच ॥ शृणु राजन् प्रवक्ष्यामि यथा वृत्तं नराधिप । राज्ञा यदुक्तं भग्नेन तस्मिन् व्यसन आगते ।
भग्नसक्थो नृपो राजन् पांशुना सोऽवगुण्ठितः । यमयन्मूर्द्धजांस्तत्र वीक्ष्य चैव दिशो दश । २५८५
केशान्नियम्य यत्नेन निश्वसन्नुरगो यथा । संरम्भाश्रुपरीताभ्यां नेत्राभ्यामभिवीक्ष्य मां ।
बाहू धरण्यां निष्पिष्य मुहुर्म्मत्त इव द्विपः । प्रकीर्णान् मूर्द्धजान् धुन्वन् दन्तैर्द्दन्तानुपस्पृशन् ।
गर्हयन् पाण्डवं ज्येष्ठं निश्वस्येदमथाब्रवीत् । भीष्मे शान्तनवे नाथे कर्णे शस्त्रभृताम्बरे ।
गौतमे शकुनौ चापि द्रौणे चास्त्रभृताम्बरे । अश्वत्थाम्नि तथा शल्ये शूरे च कृतवर्म्मणि ।
इमामवस्थां प्राप्तोऽस्मि कालो वै दुरतिक्रमः । एकादशचमूभर्त्ता सोऽहमेतां दशां गतः । २५९०
कालं प्राप्य महाबाहो न कश्चिदभिवर्त्तते । आख्यातव्यं मदीयानां येऽस्मिन् जीवन्ति संयुगे ।
यथाऽहं भीमसेनेन व्युत्क्रम्य समयं हतः । बहूनि सुनृशंसानि कृतानि खलु पाण्डवैः ।
भूरिश्रवसि कर्णे च भीष्मे द्रौणे च श्रीमति । इदञ्चाकीर्त्तिजं कर्म्म नृशंसैः पाण्डवैः कृतं ।
येन ते सत्सु निर्व्वेदं गमिष्यन्ति हि मे मतिः । का प्रीतिः सत्त्वयुक्तस्य कृत्वोपाधिकृतञ्जयं ।
को वा समयभेत्तारं बुधः संमन्तुमर्हति । अधर्म्मेण जयं लब्ध्वा को नु हृष्येत पण्डितः । २५९५
यथा संहृष्यते पापः पाण्डुपुत्रो वृकोदरः । किन्तु चित्रमतस्त्वद्य भग्नसक्थस्य यन्मम ।
क्रुद्धेन भीमसेनेन पादेन मृदितं शिरः । प्रतपन्तं श्रिया जुष्टं वर्त्तमानञ्च बन्धुषु ।
एवं कुर्य्यान्नरो यो हि स वै सञ्जय पूजितः । अभिज्ञौ युद्धधर्म्मस्य मम माता पिता च मे ।
तौ हि सञ्जय दुःखार्त्तौ विज्ञाप्यौ वचनाद्धि मे । दृष्टं भृत्या भृताः सम्यग्भूः प्रशास्ता ससागरा ।
मूर्द्ध्नि स्थितममित्राणां जीवतामेव सञ्जय । दत्ता दाया यथाशक्ति मित्राणाञ्च प्रियं कृतं । २६००